



Sygn. akt I UK 112/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSA Marek Procek (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K.S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...] o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 marca 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 22 października 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w [...], po rozpoznaniu odwołania ubezpieczonego K.S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w [...] z 2 stycznia 2014 r., odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury w wieku obniżonym, w wyroku z dnia 9 października 2014 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od 6 grudnia 2013 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony K.S., urodzony 12 lutego 1953 r., w postępowaniu przed organem rentowym udowodnił 25 lat ogólnego stażu ubezpieczeniowego oraz 8 lat i 20 dni (od 1 sierpnia 1984 r. do 20 maja 1990 r. i od 1 stycznia 1991 r. do 31 maja 1993 r.) stażu pracy w szczególnych warunkach. Jak ocenił Sąd Okręgowy, w niniejszej sprawie kwestią sporną było, wyjaśnienie czy ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach w czasie zatrudnienia w Kombinacie Remontowo-Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...] i w [...] KBK Sp. z o.o. w [...] Zakład w [...] w Czechach. Zatem, Sąd ten ustalił, iż ubezpieczony był zatrudniony w Kombinacie Remontowo-Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...], od 2 maja 1977 r. do 31 lipca 1984 r., na stanowisku ślusarza-spawacza. Od 16 lipca 1976 r. wnioskodawca posiadał uprawnienia spawacza elektrycznego, a od 25 marca 1984 r. także uprawnienia spawacza gazowego. U wymienionego pracodawcy K.S. pracował jako spawacz elektryczny i gazowy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Jego praca polegała na spawaniu instalacji przemysłowych zainstalowanych w Hucie [...]w [...], w N., w W., w kopalni kamienia koło K. Prace ślusarskie - jak podał Sąd Okręgowy - nie zajmowały ubezpieczonemu więcej niż 10% czasu. Sąd ten ustalił także, iż ubezpieczony był zatrudniony w [...] KBK Sp. z o.o. w [...] Zakład w [...] w Czechach na stanowisku spawacza, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W dniu 29 marca 1991 r. ukończył kurs spawania rur kotłowych, zaś w trakcie zatrudnienia ukończył kurs spawania AE-269. Jego praca polegała na spawaniu rurociągów w okresach od 2 listopada 1994 r. do 31 grudnia 1994 r., od 2 stycznia 1995 r. do 17 lutego 1996 r. oraz od 16 lipca 1996 r. do 4 stycznia 1998 r. Innych prac nie wykonywał.

Według Sądu Okręgowego, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje, iż ubezpieczony w okresie zatrudnienia w Kombinacie Remontowo-Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...] od 2 maja 1977 r. do 31 lipca 1984 r. stale w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę spawacza elektryczno-gazowego, określoną w dziale XIV poz. 12 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Jednocześnie Sąd ten stwierdził, że równoczesne i incydentalne wykonywanie przez spawacza niektórych prac ślusarskich w tym

samym szkodliwym środowisku pracy i to na wyraźne polecenie przełożonych nie wyklucza zaliczenia tego zatrudnienia do stażu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do przyznania emerytury w niższym wieku emerytalnym. Pracę spawacza gazowego i elektrycznego wnioskodawca wykonywał także w czasie zatrudnienia w [...] KBK Sp. z o.o. w [...] Zakład w [...] w Czechach.

Kierując się powyższym Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ wnioskodawca (po doliczeniu szczególnego stażu pracy zaliczonego przez organ rentowy) legitymuje się co najmniej piętnastoletnim okresem wykonywania pracy w szczególnych warunkach, a w konsekwencji spełnia wszystkie przesłanki warunkujące przyznanie emerytury w wieku obniżonym, wynikające z art. 184 i art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 – dalej jako ustawa emerytalna) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm. – dalej jako rozporządzenie).

Na skutek apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z dnia 22 października 2015 r., oddalił apelację.

Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie, Sąd Apelacyjny wskazał, iż Sąd pierwszej instancji przeprowadził właściwe postępowanie dowodowe i w oparciu o wszechstronną ocenę zebranego materiału dowodowego, odpowiadającą wymogom z art. 233 § 1 k.p.c., dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd drugiej instancji podziela i przyjmuje za własne. W szczególności Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że nie przedstawienie przez wnioskodawcę świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach odnoszącego się do pracy wykonywanej w Kombinacie Remontowo-Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...] i w [...] KBK Sp. z o.o. w [...] Zakład w [...] w Czechach nie ma znaczenia przesądzającego, ponieważ możliwe jest wykazywanie faktu wykonywania pracy w szczególnych warunkach za pomocą innych środków dowodowych. Zatem, Sąd Okręgowy, wykorzystując dowody z zeznań świadków [...] oraz wyjaśnień wnioskodawcy ustalił, że w czasie zatrudnienia w Kombinacie Remontowo-Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...], ubezpieczony stale i w pełnym

wymiarze czasu pracy zajmował się spawaniem elektrycznym i gazowym. Sąd Apelacyjny wskazał, iż wbrew stanowisku apelacji, Sąd pierwszej instancji zasadnie przyjął, że w czasie tego zatrudnienia czynności ślusarskie były wykonywane przez wnioskodawcę w wymiarze nie większym niż 10%. Według Sądu Apelacyjnego, skoro pracodawca wymagał od wnioskodawcy, niezależnie od wykonywania prac ściśle spawalniczych, także podejmowania czynności ślusarskich (co wskazuje na pozostawanie tych czynności w funkcjonalnym związku wynikającym z przyjętych u pracodawcy procesów technologicznych) i wszystkie te czynności miały miejsce w tym samym środowisku pracy, a czynności ślusarskie nie przekraczały 10% czasu pracy obowiązującego wnioskodawcę, to brak jest podstaw do zakwestionowania tego, iż prace spawalnicze wnioskodawca wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Odnosząc się natomiast do okresu zatrudnienia ubezpieczonego w [...] KBK Sp. z o.o. w [...] Zakład w [...] w Czechach, Sąd drugiej instancji wskazał, iż z niekwestionowanych ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że w czasie tego zatrudnienia wnioskodawca wykonywał wyłącznie prace spawalnicze.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zaskarżył wyrok w całości, powołując się na podstawę naruszenia art. 184 ust. 1 ustaw emerytalnej w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia oraz poz. 12 w wykazie A dział XIV załącznika do tego rozporządzenia przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że ubezpieczony w okresie od 2 maja 1977 r. do 31 lipca 1984 r. wykonywał pracę w warunkach szczególnych, co skutkowało uznaniem, iż na dzień 6 grudnia 2013 r. legitymował się on ponad piętnastoletnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i w konsekwencji nieuprawnionym przyznaniem emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...] oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Zdaniem skarżącego, spornym w sprawie jest zakwalifikowanie przez Sądy obu instancji, jako pracy w szczególnych warunkach, zatrudnienia wnioskodawcy od 2 maja 1977 r. do 31 lipca 1984 r. w przedsiębiorstwie Kombinat Remontowo-Budowlany [...] w [...] - Zakład w [...] w pełnym wymiarze czasu pracy

na stanowisku ślusarz-spawacz. Połączenie bowiem w ramach jednego stanowiska prac o wysokim stopniu szkodliwości (w charakterze szczególnym) oraz prac, gdzie ten stopień szkodliwości jest niższy uniemożliwia stwierdzenie, iż ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Normatywne rodzaje prac w szczególnych warunkach wyróżnia bowiem kryterium merytoryczne i formalne; pierwsze dotyczy wykonywania stale i w pełnym wymiarze takiej pracy, warunkiem drugiego jest wymienienie jej w rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Praca która nie spełnia łącznie obu kryteriów nie uprawnia do emerytury w niższym wieku emerytalnym określonym w tym rozporządzeniu (tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2009 r., II UK 199/08). Skarżący zwrócił przy tym uwagę, że w orzecznictwie dopuszcza się przypadki kwalifikowania jako zatrudnienia w szczególnych warunkach wykonywania pracy tak zorganizowanej, że w ciągu dnia pracy pracownik wykonuje różne czynności wypełniające czas pracy, ale każda z nich należy do rodzaju prac zaliczanych do tych wykonywanych w warunkach szczególnych. Tymczasem w przedmiotowej sprawie ubezpieczony wykonywał czynności spawacza i ślusarza, zaś tylko jeden z tych dwóch rodzajów prac (spawacz) został wymieniony w załączniku do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Skarżący organ rentowy podniósł również, że Sąd Najwyższy w wyroku z 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, stwierdził, że nie ma możliwości zaliczenia jako okresu uprawniającego do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku okresu, w którym ubezpieczony łączy z czynnościami z wykazu inne równocześnie wykonywane w ramach dobowej normy czasu pracy czynności, które nie oddziałują szkodliwie na organizm pracownika. Ponadto skarżący zauważył, iż wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, odnosił się do incydentalnego wykonywania przez spawacza niektórych prac ślusarskich na wyraźne polecenie przełożonych. W przedmiotowej sprawie mamy zaś do czynienia z sytuacją, gdzie ubezpieczony stale i w wymiarze około 1/10 etatu, w sposób zaplanowany i uzgodniony z pracodawcą, w ramach ustalonego rodzaju pracy, pełnił obowiązki ślusarza. Zgodnie z zasadami logiki nie

można zatem jednocześnie przyjąć, że ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał czynności spawalnicze.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego nie ma uzasadnionych podstaw.

Zgodnie z art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, czyli 1 stycznia 1999 r., osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa w wieku niższym niż 65 lat dla mężczyzn oraz okres składkowy wynoszący 25 lat. Przepisy dotychczasowe, w rozumieniu art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Według § 1 ust. 1 rozporządzenia, ma ono zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia.

Podstawę skargi kasacyjnej stanowią przepisy § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia, w myśl których pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący dla mężczyzn 60 lat; 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Kluczową kwestię w niniejszej sprawie stanowi możliwość zakwalifikowania pracy ubezpieczonego wykonywanej z traktacji zatrudnienia w Kombinacie Remontowo -Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...] do pracy w szczególnych warunkach określonej pod pozycją 12 działu XIV wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia (prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym,

atomowo wodorowym). Pamiętać przy tym należy, iż Sąd Najwyższy, który kontroluje wyłącznie kwestie prawne, związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku, zaś w ustaleniach Sądów obu instancji przyjęto, iż u wymienionego pracodawcy K.S. pracował jako spawacz elektryczny i gazowy stale oraz w pełnym wymiarze czasu pracy, natomiast prace ślusarskie nie zajmowały ubezpieczonemu więcej niż 10% czasu.

Mając powyższe na względzie, trzeba przypomnieć, że Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07 i z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08), że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Ważne jest natomiast, aby praca tego rodzaju wykonywana była stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy). Motywując powyższe stwierdzenie, wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy emerytalnej, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo. Sąd Najwyższy postawił przy tym ogólną tezę, że nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika.

Należy jednocześnie wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego występują odstępstwa od powyższej reguły.

Wskazuje się bowiem na sytuacje, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się

zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08).

Kolejne zaś odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny w stosunku do czynności podstawowych kwalifikowanych jako praca w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08; z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11; z dnia 10 kwietnia 2014 r., II UK 396/13; z dnia 24 czerwca 2015 r., II UK 260/14 oraz z dnia 19 stycznia 2016 r., I UK 269/15).

Mając zaś na względzie zaprezentowane wyżej ustalenia faktyczne, należy uzupełnić przedstawiony wywód o stwierdzenie, iż bez znaczenia dla oceny rzeczywistego i efektywnego wykonywania podstawowego zatrudnienia przy pracy w szczególnych warunkach pozostaje uboczne i krótkotrwałe (w skali doby pracowniczej) wykonywanie czynności nienarażających na działanie czynników szkodliwych, jeżeli czynności te wykonywane były na tak niewielką skalę, że można je uznawać za marginalne i pomocnicze.

W takich właśnie kategoriach ocenić należy wykonywanie przez ubezpieczonego w trakcie zatrudnienia w Kombinacie Remontowo-Budowlanym [...] w [...] Zakład w [...] prac ślusarskich w czasie krótszym niż 50 minut w skali ośmiogodzinnego dnia pracy.

Konkludując, Sąd Najwyższy uznał skargę kasacyjną organu rentowego za pozbawioną uzasadnionych podstaw i na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł o jej oddaleniu.